

Ophir Muenz - Manor <ophirmm@pob.huji.ac.il>

**ALLEGORIA NON GRATA? ON THE ABSENCE OF ALLEGORY
FROM THE HEBREW LITURGICAL POETRY OF LATE ANTIQUITY**

Ophir Münz-Manor
האוניברסיטה העברית בירושלים

ההרצאה המוצעת תעסוק בהיבט מרתק אחד של השירה הליטורגית העברית משלהי העת העתיקה - היעדרותה של האלגוריה. השירה הליטורגית העברית, הצומחת בפרובינקה הביזנטית 'פלסטינה' החל מהמאה החמישית לספירה, היא "אחות" לשירה הליטורגית הנוצרית הכתובה יוונית וסורית, הצומחת באותה העת ובאותו מרחב. אולם, בניגוד לאופי האלגורי המובהק של היצירות הנוצריות, השירה העברית מגלה חיבה מעטה ביותר למודוס האלגורי, ופועלת כמעט בכל דרך אפשרית כדי להימנע ממנו. אופיו המיוחד של הקורפוס העברי מבחינה זו מתבלט גם במבט הדיאכרוני, שהרי האלגוריה ממלאת תפקיד חשוב בשירה המקראית, ובתקופה מאוחרת גם בשירה הליטורגית העברית באל-אנדלוס, הצומחת במאה האחת-עשרה.

בהרצאה המוצעת אבקש לאפיין בפירוט ובדיוק את מעמדה של האלגוריה בשירה העברית בשלהי העת העתיקה על ידי קריאה צמודה בקטעי שירים הנמנעים - בטכניקות שונות - משימוש באלגוריה. במרכז הדיון יעמוד ניתוח מפורט של שיר ('אתה נטעת גפן שורקה') המכיל מחד מאפיינים אלגוריים רבים, ומאידך חותר נגדם ומפרק את האלגוריה מתוכה. מעמד האלגוריה בשירה הליטורגית העברית יבחן גם לאור המטפוריות בשירה זו, הנסמכת רובה ככולה על המטפוריות המקראית. היחס ה"חיובי" למטפוריות המקראית והיחס ה"שלילי" לאלגוריה המקראית מחייבות להבחין היטב בין האלגוריה למטפורה; הבחנה זו תסתמך על תפיסת האלגוריה בשלהי העת העתיקה כמו גם תפיסתה אצל הוגים מודרניים כוולטר בנימין ופול דה-מאן. הניתוח המפורט של השירים והמסקנות הפואטיות העולות ממנו יהוו בסיס לדיון בהקשרים תרבותיים-היסטוריים אפשריים של מעמד האלגוריה בשירה העברית בשלהי העת העתיקה; דיון תרבותי-היסטורי זה יתנהל הן במישור הסינכרוני והן בזה הדיאכרוני ויאפשר לפיכך להציע פרשנויות תרבותיות ממצות לתופעה הנדונה.

מקומם של דיונים מסוג זה שמוצע כאן נפקד כמעט לחלוטין מחקר השירה הליטורגית העברית משלהי העת העתיקה; המחקר בתחום התמקד בעריכת מהדורות ביקורתיות של השירים, בדיונים פורמאליים-מבניים, ובהסקת מסקנות ליטורגיות כלליות משירה זו. הרצאה זו אמורה, אם כן, לצרף את קורפוס השירה העברית למחקר ההולך ומעמיק של התרבות היהודית בשלהי העת העתיקה בהקשריה ה(רב) תרבותיים המגוונים.